

FULLESTAD KYRKA

Från medeltid till nutid

Historik

På 1100-talet började ett kristet samhälle ta form i Västergötland. Landsbygden indelades i *socknar*. Ordet socken kommer av *söka* - församlingen som sökte sig till samma kyrka bildade en socken. Fullestad ingick redan långt tillbaka som församling i Lena pastorat.

Kyrkor byggdes lite varstans, först i trä och sedan i sten. Enligt en sägen finns årtalet 1152 inhugget i berget söder om klockstapeln. Kanske var det så att kyrkan byggdes då. Eller var den första kyrkan byggd av trä? I så fall är troligen den nuvarande kyrkan från 1300-talet.

Kyrkan är byggd av gråsten och väggarna är ca 1,5 meter tjocka. Ett mästerverk som gör att kyrkan än idag står tryggt där den alltid stått. Utvändigt är kyrkan 17 meter lång och 11 meter bred. Det finns numera två rundbågefönster åt söder, två åt norr och ett åt väster. Troligen fanns bara två mindre fönster åt söder från början.

Kyrkdörren i södra väggen har en något primitiv konstruktion. Den saknar valv och avslutas upptill med en stenbjälke. Tidigare smalnade dörröppningen av upptill.

Troligen det äldsta fotot på Fullestad kyrka, taget innan renoveringen 1909-1913.

Äldre inventarier

På sockenstämman i Fullestad i juni 1685 gjordes den första kända inventarieförteckningen. Bl a fanns en kalk av tenn och en av silver, skänkta av fru Beata Bonde, maka till friherre Axel Rosenhane på Lagmansholm. Dottern Beata Rosenhane gifte sig med översten Adolph Johan Crusebjörn från Karstorp i Östergötland.

På kyrkans norra vägg hänger A J Crusebjörns epitafium från 1660, en dekorerad minnestavla med vapen, avsedd att hänga i en kyrka. Epitafiet lär vara gjort efter ritningar från Riddarhuset i Stockholm.

Makarna Crusebjörn har sin grav under koret. Där vilar även friherre Carl Hierta med sina två fruar: Fredrika Johanna Rosenhane och Maria Charlotta von Plomgren.

Gravrummet under kyrkan användes ända till slutet av 1700-talet men vid renoveringen 1909-1913 byggdes graven över.

Vackert skurna ornament i trä som längre tillbaka utgjort dekorationer på båda sidor av altartavlan i Fullestad kyrka.

Branden 1692 och renoveringen

"d 11 octob (Gud tröste) ähr denna Fullesta Kyrkia, då om aftonen aldeles till Öfverwärcket af en häftig wädeld förbränd, då dehl av Stommen i Fullesta är ock förbränd, derest elden utur skorstenen kommen ähr"

Dessa ord antecknade prästen på insidan i kyrkoboken. Året innan hade man rappat och limmat kyrkan "utan och något innan", satt upp två spiror med flöjlar och lagt nytt spån på taket.

Det var inte första gången Fullestad kyrka brann. Prosten Olof Warholm i Lena, född i Varegården, hade hört av sina föräldrar att *"Fullestads kyrka en gång i förra krigstiden sattes i brand av en Dansk soldat, hvilken straxt derpå blifvit, på sin Generals befalning, upphängd i Lagmansholms port"*.

Redan i april 1693 var man igång med reparationen efter branden. I oktober hade man lagt på nytt tak och satt glas i fönstren. Församlingborna bidrog förutom kyrkoskatten med gåvor och eget arbete. Många var så fattiga att de inte kunde betala kyrkskatten på 4 öre utan fick istället göra dagsverken. Dåvarande ägaren till Lagmansholm, fru Beata Bonde, skänkte 25 daler silvermynt och församlingen fick även 37 daler silvermynt i kollektmedel från kontraktet och stiftet.

Efter ett år avslutade byggmästaren Anders på Lijda sitt arbete, liksom Eric Snickare som gjort innantak och läktare.

Vapenhuset byggdes av ekvirke och stod färdigt först 1697. Låset till kyrkdörren tillverkades av smeden Ambjörn till en kostnad av 5 öre.

Efter att kyrkan så småningom limmats "både utan och innan" kunde den år 1700 åter tas i bruk.

Kyrkans utsmyckning

När man 1714 hade fått tillräckligt med pengar i kyrkokassan anlätades bildhuggaren Mickel Schmidt från Sjötorp i Långared för att sätta upp en ”ny krona över predikstolen”. Kostnaden för detta arbete uppgick till 46 daler.

I början av 1700-talet rådde stor fattigdom i Sverige. Nödmynten slopades 1719 och dalern skrevs ner. Kyrkoherden fick redovisa kyrkomedlen till ”Renterijet” i Vänersborg och Fullestads församling förlorade 29 daler silvermynt på denna devalvering.

Det kom att dröja till 1752 innan kyrkans utsmyckning var färdig. Då anställdes mästare Detthlef Ross och hans gesäller från Borås för att måla altartavlan och väggarna. Den under 1700-talet mycket populära skapelse av apostlaserien målades på läktarens framsida och dessa bilder finns ännu väl bevarade. De 18 olika motiven föreställer Kristus med sina lärjungar, evangelisterna Matteus, Markus, Lukas och Johannes samt konung David.

Klockstapeln och kyrkklockan

Klockstapeln byggdes av ekvirke och stod färdig 1699. Arbetskostnaden uppgick till 9 daler.

Först 1771 hade man lyckats få ihop nog med pengar till en kyrkklocka. Detta blev möjligt genom insamlingen *klockehjelpen*. Klockan göts i Skara och bär inskriptionen:

*"Ifrån Solens uppgång allt intill Neder-
gången Ware Herrens namn Lofvat"*

*Dåvarande församlingens prost och
kyrkoherden i Lena Jonas Aliin.*

*Kyrkvårdar Jan Andersson i Ängatorp
och Jan Jonsson i Uggletorp.*

*Gjuten i Skara den 8 augusti 1771
af W Billsten.*

*Herre till Lagmansholm Wälborne Herr
Översten och Riddaren Carl Hierta.*

"Nya" kyrkklockan

När den nya pastoratskyrkan i Lena stod klar 1837 bestämdes att de gamla kyrkorna inte längre skulle användas. Kyrkklockan i Fullestad skulle istället flyttas till den nya kyrkan men när kyrkogården användes vid begravning skulle klockringning ske. Kapten Johan Jacob Bauer som då var ägare till Lagmansholm skänkte en ny klocka till Fullestads församling. Den göts 1841 hos klockgjutare N A Rönnblom i Jönköping. Klockan hänger kvar och används än idag. Den är försedd med följande inskription:

*"När mitt ljud ditt öra rörer skynda dig till Herrans hus
Där man Herrans sanning hör och uppbygges av dess ljus
Helgedagen fira så att du Herrans nåd kan få".*

Kyrkans förfall

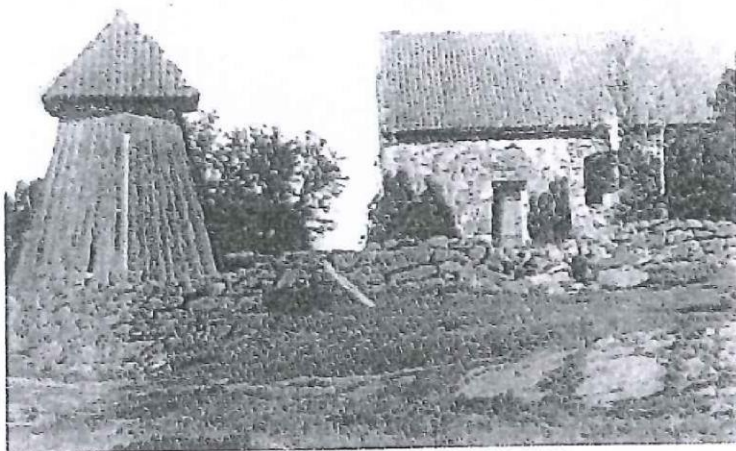
Under 1800-talet förföll Fullestad kyrka av flera orsaker. En anledning kan vara att den inte underhölls men 1825 skadades den även av en storm. Hur stora skador stormen orsakade är okänt men 1829 skrev kyrkoherde Nordahl att *"inredningen är gammal och målningen på altare och predikstol nästan avfallen"*.

I Lena socken hade man då redan planer på att bygga en ny och stor pastoratskyrka. Det bestämdes då att de gamla kyrkorna i Bergstena och Fullestad skulle rivras och allt användbart material skulle säljas för att få pengar till kyrkbygget i Lena. Respektive församlingar fick annars "lösa" sina kyrkor.

Fullestadborna ville alls inte mista sin kyrka och räddningen kom från kapten J J Bauer på Lagmansholm som "löste" kyrkan med 100 daler silvermynt. Han hade även planer på att renovera den, men av okänd anledning avstannade arbetet efter att taket hade lagts om.

Kyrkan och klockstapeln med den nya kyrkklockan skänktes senare tillbaka till Fullestads sockenmän av kapten Bauer. Detta skedde på en lagligen utlyst skolstämma i Lena skolhus den 9 augusti 1868.

Se Gåvobrevet på följande sida!

Fullestad kyrka innan renoveringen 1909-1913. Man ser att vapenhuset är borta och klockstapeln är i mycket dåligt skick.

Tack vare kapten Bauer räddades kyrkan från att rivras, men förfallet ökade under den tid som kyrkan kom att stå öde. Det skulle dröja 67 år innan kyrkan åter var i brukbart skick för sitt rätta ändamål. Utrymmet under läktaren användes under denna tid som sockenmagasin där bl a spannmål förvarades och vid behov delades ut till socknens fattiga.

Gåvobrevet

Utdrag ur protokoll vid lagligen utlyst skolstämma i Lena skolhus den 9 augusti 1868.

Till Pastors Embetet i Lena!

Såsom evärdelig gåfva överlämnas härmed på följande villkor till Fullestads socken:

- 1) Den skolbyggnad med uthus, som jag låtit uppföra vid Fullestad samt därtill hörande tomteplats.*
- 2) Den gamla Kyrkan som jag inköpt och som nu begagnas till sockenmagasin.*
- 3) Den nuvarande klockstapeln, jämte den ringklocka som jag inköpt och som har följande inskription:*

"Gifven till Fullestads församling af ägaren till Lagmansholm, Capitenen vid Kongl Vestgöta Dals Regemente och Kullings Kompani, Johan Jacob Bauer, dock äga socknens innevånare icke rätt att sälja, bortbyta eller ur socknen bortföra klockan och varda dessutom skyldige olyckshändelse, en dylik klocka med denna inscription socknen återställa - anno 1841."

Till ovannämnda byggnader med sina tomteplatser, äfvensom ringklockan lemnar Fullestads socken full och evärdelig äganderätt med villkor att intet därpå på något sätt socknen afhändes; att såväl byggnaderna som klockan försäkras i Länets brandstodsbolag och om detsamma skulle upphöra, uti annat brandförsäkringsverk; att i händelse af eldsvåda nya byggnader i likhet med de nuvarande uppföras och att en ny klocka enligt ovannämnda inskription anskaffas; att nämnda byggnader emellertid väl vårdas och underhålles med olje- och rödfärg samt tapeter, i likhet med sitt nuvarande skick.

Öfver dettas noggranna uppfyllande anhåller jag vördsamt, Pastors Embetet i Lena äfvensom Kommunalnämnden i Fullestad nu och frandeles ville godhetsfullt egna sin uppmärksamhet och hafva en nödig tillsyn.

Lagmansholm den 4 augusti 1868

Johan Jacob Bauer (sigill)

Kyrkans renovering 1909-1913

Önskan att få fira gudstjänst var levande i socknen. När kyrkoherden J A Rylander kom till Fullestad för skolrådets stämma den 5 okt 1906 passade man på. Efter stämman kom *"de närvarandes samtal att röra sig om Fullestads gamla kyrka. Man var allmänt ense om att något borde göras för att förhindra dess fullständiga förfall"*.

Kyrkstämman tio dagar senare uttalade sig enhälligt för en restauration. I oktober 1907 begärde Fullestad församlings kyrkostämma, understödd av en namninsamling att åter få använda kyrkan för gudstjänster.

Pastoratets kyrkostämma *"ansåg sig ej böra avslå den framställda begäran då Fullestads församling vore villig att underkasta sig så avsevärda utgifter som voro förenade med renovering av den gamla kyrkan och därmed visade sitt livliga intresse för en god sak"*.

Arbetet krävde påfyllning av energi

Ritning över renoveringen skickades till Kungl Överintendentämbetet för godkännande. Arkitekten Torben Grut besökte kyrkan och fann den gamla läktaren alldeles förträfflig och helt onödigt att bygga en ny. Den *"med utmärkta, rustika målningar i rött, grönt, brunt och grått, med stående figurer och namn i fyllningarna"* utsmyckade läktaren fick därmed vara kvar.

Fullestad kyrka efter renoveringen 1909-1913.

Renoveringen påbörjades 1909 och var färdig 1913. Hela kostnaden uppgick till 7 000 kronor. I stort sett allt var betalt innan den högtidliga invigningen i okt 1913. Det var något av ett under att kyrkan blivit räddad. Församlingsborna var mycket nöjda med resultatet. Kyrkan var nu ljus och vacker i vitt, blått och guld.

Kyrkans återinvigning 1913

"Fullestads ödekyrka tagen i bruk efter 67 år. En högtidlig invigning i söndags" – så stod det att läsa i länstidningen efteråt. "Den första högmässogudstjänsten förrättades av kyrkoherde J A Rylander, Lena. Skolbarnen i Fullestad sjöngo hymner under ledning av organisten J A Häger, Lena. Mycket folk bevistade den högtidliga akten i det åldriga templet. Kyrkan invigdes av biskop Hjalmar Danell, Skara."

Kyrkans renovering 1958-1959

Tiderna förändrades och på 1950-talet var det dags att förbättra kyrkan och dess inventarier. Färgsättningen och delvis även målningen utfördes av konservator Torbjörn Engblad, Alingsås. Kyrkan målades invändigt och taket fick en blå färg. Altare, altarring, predikstol samt bänkar målades. Elektrisk värme installerades och en dopfunt införskaffades.

Skärtorsdagen 1959 återinvigdes kyrkan av riksprosten Adolf Kloo.

Inventarier

Församlingsbor har skänkt såväl gåvor som medel till fonder för kyrkans prydnad. Fullestads kyrkliga syförening som var aktiv till slutet av 1990-talet har bidragit med rikliga gåvor.

Bland inventarierna kan nämnas: Kyrkorgel installerad 1962, piano, malmljusstakar, mässhake, nattvardssilver, brudkrona och div textilier.

En vällingklocka gjuten i Stockholm på 1790-talet som längre tillbaka tillhört Lagmansholms herrgård har monterats i en träställning och har numera sin plats i kyrkan.

Kyrkans brudkrona

Vid gudstjänsten i Fullestad den 18 oktober 1953 invigdes en brudkrona i silver. Den var inköpt och skänkt av kyrkliga sällskapet som gåva till kyrkan.

Kontraktspastor Bernhard Salqvist predikade och han hade även skrivit en sång till brudkronan som sjöngs unisont.

(Mel: Psalm nr 5 i psalmboken)

*"Du brudekrona skön,
må många brudar smycka.
Du – unga drömmars lön –
bär till dem alla lycka.
Den lyckan som har grund
i trohetens förbund
i kärlek som består
och växer år från år.*

*Du, gyllenkrona är
en gåva till vår kyrka
där Herrens ord oss lär
att Gud i sanning dyrka.
En ljuv och dygdig brud
blir ingen utan Gud,
ty lyckan går i blom
blott med hans rikedom.*

*Gott är att bli två,
när bröllopsdag är inne,
bäst är att vandra så
med Herrens ord i minne
– förenade till ett
i gärning Gud berett –
att livets väg vi gå
och Livets Krona få."*

2000-talet

Det nya seklet har medfört en del förändringar inom kyrkan. Största förändringen var den nya pastoratsindelning som genomfördes 2002. Resultatet av den blev att Fullestad sedan dess tillhör Lena församling som ingår i Vårgårda pastorat. I pastoratet tjänstgör en kyrkoherde och för varje församling en församlingspräst.

Interiör av Fullestad kyrka 2013.

Källförteckning

Beskrivning av Fullestad kyrka 1996.

Fullestad församlings kyrkoråd.

En kulturell rundvandring i Fullestad socken 1981.

Ett grupparbete inom Studieförbundet.

När sockna va' kommun.

Lena hembygdsförening 2011.

Uppgifter från minnesgoda församlingsbor.

Broschyren har sammanställts av medlemmar i Fullestad Bygdegårdsförening och kyrkorådet i Lena församling i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan 2013.

*Ett heligt arv är kyrkan,
Guds Ord i varje tid,
en gåva och ett uppdrag
med bud om nåd och frid.*

(Psalm 819)